

ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРНА БУДОВА

У статті описано сутність фінансового потенціалу як сукупності фінансових ресурсів, що забезпечують функціонування суб'єкта підприємницької діяльності.

В статье описаны сущность финансового потенциала, как совокупности финансовых ресурсов, которые обеспечивают функционирование субъекта предпринимательской деятельности.

Essence of financial potential as aggregates of financial resources which provide functioning of subject of entrepreneurial activity is described in the article.

Ключові слова: загальний економічний потенціал, фінансовий потенціал, фінансові ресурси, суб'єкти господарювання, управління.

Суб'єкти підприємницької діяльності з одного боку функціонують в умовах дії ринкових механізмів, що постійно його змінюють під впливом макроекономічних процесів у народногосподарському комплексі країни (і на світовому ринку), а з іншого – в умовах конкретних особливостей і специфічних завдань конкретного підприємства. Тому однією із проблем функціонування суб'єктів підприємницької діяльності є розробка шляхів оптимального управління формуванням, розподілом та використанням загального економічного потенціалу. Підприємство, як об'єкт управління, являє собою складну систему, що функціонує на підставі загального економічного потенціалу, який в свою чергу структурно включає: трудовий, виробничий, інноваційний, фінансовий та інші види потенціалів. Кожний із видів загального економічного потенціалу має свої особливості, значення, функції, завдання, сфери функціонування, параметри та показники ефективності.

Структурним елементом загального економічного потенціалу є фінансовий потенціал, який являє собою сукупність власних, позикових та залучених фінансових ресурсів, які забезпечують життєдіяльність суб'єкта господарювання. Для раціонального та економного використання, що забезпечить одержання максимального можливого ефекту від фінансового потенціалу, особливої актуальності набуває необхідність побудови механізму оптимального управління фінансовим потенціалом.

Значний вклад у дослідження питань сутності та проблем управління фінансовим потенціалом внесли такі вітчизняні науковці: Г.Лазаренкова, В.Белоліпецький, М.Білик, Л.Буряк, О.Васюренко, С.Грибарчук, А.Загородній, Г.Вознюк, Т.Смовженко, В.Опарін, К.Павлюк, Н.Пройда-Носик, А.Філімоненков.

Мета статті – висвітлити точки зору науковців на особливості, значення, функції, завдання, сфери функціонування, параметри та показники ефективності фінансового потенціалу суб'єкта господарювання.

Діяльність суб'єктів господарювання – це процес безперервної зміни форм існування вкладених власних, позикових та залучених фінансових ресурсів (фінансового потенціалу). На початку відтворювального процесу фінансовий

потенціал перебуває у грошовій формі, який вкладається у засоби і предмети праці. Це створює можливість трансформування фінансових ресурсів (фінансового потенціалу) в об'єкти виробництва і у готову продукцію. Процес реалізації продукту виробництва обумовлює вивільнення вкладених фінансових ресурсів (фінансового потенціалу) у грошовій формі. Якщо одержаний обсяг грошових ресурсів перевищує обсяг початково-вкладених ресурсів, то така діяльність має сенс. Дані ресурси повинні вкладатися у черговий кругообіг. Все це дає підставу розглядати всі без винятку сторони діяльності суб'єктів господарювання через призму фінансів, фінансових ресурсів, фінансового потенціалу, фінансових результатів, а господарську діяльність суб'єктів господарювання як процес функціонування фінансового потенціалу. В умовах ринкової економіки ефективно управління передбачає оптимізацію фінансового потенціалу підприємства. В цій ситуації різко підвищується значимість ефективного управління фінансовими ресурсами – фінансовим потенціалом. Від того, наскільки ефективно та доцільно фінансовий потенціал буде трансформуватись в основні та оборотні кошти, а також в кошти стимулювання робочої сили, залежить фінансове благополуччя суб'єкта господарювання в цілому, його власників та робітників.

Фінансові ресурси в цих умовах набувають першочергового значення, оскільки це єдиний вид ресурсів підприємства, який трансформується безпосередньо із мінімальним часовим періодом в будь-який інший ресурс.

З трансформацією вартості валового внутрішнього продукту у відповідні фонди фінансових ресурсів фінанси починають впливати на процес розширеного відтворення і працювати як складова загального економічного потенціалу. Усе це зумовлює актуальність розгляду суті й складу фінансових ресурсів, їхньої специфіки у відтворювальному процесі.

Фінансові ресурси є матеріальними носіями фінансових відносин, що дає змогу виділити фінанси із сукупності економічних категорій, жодна з яких не характеризується матеріальним носієм. Ця особливість характерна для фінансів будь-якої економічної системи, проте в кожній із них застосовуються різні форми й методи створення, розподілу та використання фінансових ресурсів. Тому введення в науковий обіг поняття "Фінансові ресурси" дає змогу точніше визначити об'єкт фінансового прогнозування й балансових розрахунків, а за його допомогою обґрунтувати форми й методи впливу фінансів на увесь відтворювальний процес. Тут можна виявити таку взаємообумовлену залежність: фінанси як сукупність економічних відносин знаходять своє безпосереднє вираження в фінансових ресурсах, формою руху яких є фонди. Отже, процес створення, розподілу й використання фондів фінансових ресурсів – фінансовий потенціал є об'єктом фінансового прогнозування, балансових розрахунків і наукових досліджень.

Місце і роль фінансових ресурсів у розширеному відтворенні можна визначити лише тоді, коли матимемо їхнє теоретичне обґрунтування як

економічної категорії. В економічній літературі на сьогодні відсутня єдина думка, щодо визначення фінансових ресурсів, їхнього змісту, методів впливу на ефективність господарювання. Для науково обґрунтованого визначення поняття фінансових ресурсів треба чітко визначити ті критерії, яким воно повинно відповідати. До них належать джерела створення, форми виявлення, цільове призначення. Дослідження економічного змісту і механізму формування та використання фінансових ресурсів завжди перебуває у центрі уваги науковців. Саме наявність у достатніх обсягах фінансових ресурсів дає змогу суб'єктам підприємницької діяльності реалізувати інноваційні проекти, освоювати нові технології, утримувати фінансову стабільність в умовах мінливої кон'юнктури і досягати отримання „адекватного” прибутку.

Науковим обґрунтуванням економічної природи фінансових ресурсів, їх формування і використання на макро- і мікрорівні займались вітчизняні та зарубіжні науковці: Л.Бурдяк, А.Загородній, О.Василик, В.Опарін, К.Павлюк, А.Поддєрьогін, В.Білоліпецький, В.Бочаров, Б.Коллас, П.Конюховський та ін.

Водночас українські вчені досліджують проблеми економічної природи фінансових ресурсів та джерел їх формування переважно на макрорівні (О.Василик, В.Опарін, К.Павлюк) і меншою мірою на рівні суб'єктів підприємницької діяльності. Насамперед це стосується розмежування грошових потоків і власних фінансових ресурсів суб'єктів підприємницької діяльності, методів мобілізації та відповідних їх сфер розміщення і засад використання ресурсів, пов'язаних з відповідними правами власності на них.

У сучасній фінансовій літературі відсутні єдині підходи до визначення економічного змісту фінансових ресурсів, їх складу та джерел формування. Як правило, дослідники визнають фінансові ресурси сукупністю фондів грошових коштів, доходів, відрахувань або надходжень, що перебувають у розпорядженні підприємств. А.Поддєрьогін і Г.Нам вважають, що під фінансовими ресурсами слід розуміти грошові засоби, які знаходяться в розпорядженні підприємств [10, с.9]. Схожим є розуміння економічної суті фінансових ресурсів також іншими фінансистами. Зокрема, М.Білик [2, с.18], А.Загородній [5, с.10], В.Опарін [6, с.11] та інші сприймають фінансові ресурси практично як грошовий потік, не акцентуючи увагу на джерелах їх формування, цільовому призначенні, впливові на майновий статус підприємства, що і викликає заперечення. Такий підхід дозволяє В.Білоліпецькому, В.Колчиній, А.Філімоненкову вважати фінансовими ресурсами практично всі кошти, що надходять підприємству: власні (чистий прибуток, амортизацію), зовнішні (внески учасників і засновників), позикові (кредити банків, позики інших суб'єктів), бюджетні асигнування і навіть кредиторську заборгованість, яка означає відтермінування платежів суб'єкта господарювання [1, с.65; 9 с.12; 11, с.9]. Ототожнення фінансових ресурсів з грошовими коштами, що перебувають у розпорядженні суб'єкта господарювання, наводить О.Васюренко та Г.Азаренкову на думку, що вони є

певним рухомим запасом грошових коштів [4, с.31].

Має місце й інша точка зору на природу фінансових ресурсів – фондова, яка не повною мірою узгоджується із застосуванням нових стандартів (положень) бухгалтерського обліку та фінансової звітності, що оперує на фондами, а резервами грошових коштів. Прихильниками таких поглядів можна вважати Г.Нама, К.Павлюка, В.Буряковського, В.Карамзіна, С.Кламбет. К.Павлюк вважає, що „фінансові ресурси – це грошові нагромадження і доходи, які створюються в процесі розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту й зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення...” [7, с.15-18]. Аналогічною є думка В.Буряковського. Фінансові ресурси на його погляд – це грошові кошти, що акумулюються у фондах цільового призначення для здійснення певних витрат [12, с.22]. Г.Нам є прихильником об'єднання у фінансових ресурсах усіх грошових фондів і тієї частини коштів, яка використовується підприємством у нефондовій формі [10, с.9]. Дотримуючись точки зору цих авторів щодо природи фінансових ресурсів підприємства, то до них варто також зарахувати і статутний фонд. Критикуючи такий підхід до встановлення економічної природи, Л.Буряк зазначав, що в такому разі потрібно визнавати фінансовими ресурсами фонд заробітної плати і фонд обігових коштів, які формуються за рахунок виручки від реалізації продукції. Він наголошував на тому, що йдеться не про ресурси, які включаються в собівартість продукції, а про ті, які призначені насамперед для забезпечення розширеного відтворення [3, с.24]. Мають місце і радикальніші підходи до встановлення природи фінансових ресурсів. Н.Пойда-Носик і С.Грабарчук схильні обмежувати фінансові ресурси лише обсягом нерозподіленого прибутку, який капіталізується і веде до збільшення акціонерного капіталу. Вони категорично відкидають при цьому можливість підприємства отримувати грошові кошти не тільки від основної діяльності [8, с.100].

Беручи до уваги ці ознаки фінансових ресурсів, характерні для мікрорівня, доцільно вважати їх грошовими коштами і резервами та надходженнями цільового призначення суб'єкта господарювання, якими він розпоряджається за правом власності (господарського відання) і використовує їх на статутні потреби. У цьому випадку увага акцентується на тому, що до фінансових ресурсів включають лише ту частину коштів, якою суб'єкти господарювання розпоряджаються за правом власності (господарського відання), тобто кошти, що капіталізуються і забезпечують відтворювальні процеси та використовуються за напрямками, передбаченими статутними документами.

З огляду на це фінансові ресурси – це грошові накопичення і доходи, що створюються в процесі розподілу й перерозподілу валового внутрішнього продукту й зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення та задоволення інших суспільних потреб.

Наведене вище визначення фінансових ресурсів дає змогу пов'язати їх обсяг і склад із вартісною структурою валового внутрішнього продукту й закладає основу для забезпечення єдності прогнозування динаміки валового внутрішнього продукту й фінансових ресурсів. Це дає змогу активніше використовувати фінанси як інструменти господарського механізму для впливу на всі елементи структури процесу виробництва. У цьому визначенні виражена економічна основа й зв'язок фінансових ресурсів з відтворювальними процесами, що в свою чергу дає змогу визначити їх склад і структуру.

Фінансові ресурси як будь-який досліджуваний об'єкт можуть бути охарактеризовані певною системою показників, які відображають процеси формування, розподілу та використання. Оптимальний рівень даних показників забезпечує фінансове благополуччя суб'єкта господарювання, що в свою чергу обумовлює ефективне управління фінансовими ресурсами на стадіях формування, розподілу та використання. Розвиток системи управління фінансовими ресурсами передбачає розвиток функцій управління (планування, облік, аналіз, регулювання) в теоретичному та практичному напрямках в умовах ринкового реформування економіки. Планування (формування) фінансових ресурсів пов'язано з наступними проблемами: формування портфеля замовлень на продукцію, товари, роботи, послуги, визначення кола потенційних покупців, ринків збуту та інші. Організація бухгалтерського обліку за національними стандартами обумовлює необхідність адаптування обліку та внесенням відповідних коректив з урахуванням практики господарювання. Це в свою чергу вносить певні зміни у формування інформаційного забезпечення для прийняття управлінських рішень з приводу формування, розподілу та використання фінансових ресурсів. Реалізація контрольної функції фінансів здійснюється шляхом використання функції системи управління фінансовими ресурсами економічного аналізу.

Список використаних джерел:

1. Белоліпецький В.Г. Фінанси фірми / В.Г.Белоліпецький. – М.: ИНФРА, 1998. – 298 с.
2. Білик М.Д. Сутність та особливості фінансового управління державними підприємствами / М.Д.Білик // Фінанси України. – 1998. – №9.
3. Буряк Л.Д. Фінансові ресурси підприємства / Л.Д.Буряк // Фінанси України. – 2000. – №9.
4. Васюренко О.В. Фінансове управління потребує точного визначення окремих понять / О.В.Васюренко, Г.М.Азаренкова // Фінанси України. – 2003. – №1.
5. Загородній А.Г. Фінансовий словник. – 2-е вид. / А.Г.Загородній, Г.А.Вознюк, Т.С.Сможенко. – Львів: Центр Європи, 1977. – 576 с.
6. Опарін В. Фінансові ресурси: проблеми визначення та розміщення / В.Опарін // Вісник НБУ. – 2000. – №5.
7. Павлюк К.В. Фінансові ресурси держави: Монографія / К.В.Павлюк. – К.: НІОС, 1997. – 175 с.
8. Пройда-Носик Н.Н. Фінансові ресурси підприємств / Н.Н.Пройда-Носик, С.С.Грибарчук // Фінанси України. – 2003. – №1.
9. Филимоненков А.С. Фінанси підприємств: Учеб. пос. / А.С.Филимоненков. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. – 280 с.
10. Фінанси підприємств: Підручник / Кер. авт. кол. і наук. ред. проф.. А.М. Поддєрьогін. – 4-е вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2002. – 571 с.
11. Фінанси підприємств / Под ред. В.М.Колчиной. – М.: Банки и биржи, 1995.
12. Фінанси підприємств: Навч. пос. / За ред. В.В.Буряковського. – Дніпропетровськ: Пороги, 1998. – 246 с.